שמואל הקטן

שלום נסיכים מתוקים!

היום בשיעור גדולי ישראל, נלמד על תנא חשוב [זוכרים מה זה תנא? – חכם מחכמי המשנה, מהחכמים שמוזכרים במשניות]. לתנא הזה קוראים שמואל הקטן.

למה נקרא שמואל – אנחנו כנראה יודעים: זה בטח השם שבחרו לו ההורים... אבל למה הוא נקרא "קטן"? – יש שני הסברים לכינוי המיוחד הזה "הקטן": א. בזכות הענווה המיוחדת שלו, "שהיה מקטין עצמו", כאילו הוא לא אדם גדול וחשוב [קצת מזכיר את חנן הנחבא, שהיה מחביא את עצמו]; ב. "לפי שמעט היה קטן משמואל הרמתי", כלומר: היה את הנביא שמואל, שהיה ענק שבענקים, ולעומתו היה את שמואל השני, שעליו אנחנו לומדים, שהיה רק בקצת יותר קטן ממנו.

חז"ל מספרים לנו ששמואל הקטן חיבר בעצמו את אחת הברכות בתפילת העמידה [הוא זה שהוסיף את הברכה ה-19 של תפילת 18...].

למה היה צורך להוסיף עוד ברכה, אחרי שכבר אנשי כנסת הגדולה קבעו 18 ברכות [כמו שלמדנו בשנה שעברה בחוברות של חידון התפילה]? – מסביר הרמב"ם: "בימי רבן גמליאל [=הזקן, התנא הקודם שלמדנו עליו] רבו המינים בישראל", היו הרבה נוצרים עובדי עבודה זרה, שהיו מציקים ועושים צרות ליהודים, והיו מנסים להסית אותם לעזוב את ה' ח"ו. רבן גמליאל ראה שזו צרה גדולה ומשמעותית, ורצה לקבוע על כך ברכה מיוחדת בתפילה – ברכה שתהיה בה בקשה מה' שישמיד ויאבד את כל הנוצרים. זה דבר מאוד קשה – לחבר ברכה כזאת לא מתוך שיש בלב שנאה לנוצרים שפוגעים בנו, בעם ישראל, אלא מתוך הבנה שזה הדבר הכי טוב והכי נכון לעולם שברא ה', מתוך שצריך לבטל את הרע. רבן גמליאל הרגיש שאפילו הוא לא יכול לכתוב את הברכה הקשה הזאת בעצמו, וחיפש בין החכמים – האם יש מי שיכול לכתוב את ברכת המינים בצורה הנכונה והטובה?

בסוף קם שמואל הקטן, וחיבר את הברכה.

חז"ל ממש שיבחו את שמואל הקטן על הענווה הגדולה שלו ועל המידות הטובות שלו. פעם אחת התאספו חכמים בעליית גג בעיר יריחו, ושמעו בת קול שיצאה מן השמים ואמרה ש"יש כאן אחד [מבין החכמים] שראוי שתשרה עליו שכינה", שיהיה נביא, אבל הבעיה היא "שאין דורו זכאי לכך". החכמים שהיו באותו מעמד מיד הסתכלו כולם על שמואל הקטן, היה ברור לכולם שאליו מכוונים הדברים. "כשמת אמרו עליו: זה עניו, זה חסיד, תלמידו של הלל".

פעם קרה מקרה, שממנו אפשר ללמוד כמה ענו היה שמואל הקטן וכמה התאמץ למנוע בושה מאדם אחר. מספרים חז"ל, שפעם אחת ראה רבן גמליאל... **[להמשיך מתוך כה עשו חכמינו ד', עמ' 138]**.....

"אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה. מעשה ברבן גמליאל שאמר: הַשכימו לי שבעה (חכמים) לעלייה! הִשכים ומצא שמונה. אמר: מי הוא שעלה שלא ברשות – יירד! עמד שמואל הקטן ואמר: אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא לעבר השנה עליתי, אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי. אמר לו: שֵׁב בני, שב, ראויות כל השנים כולן להתעבר על ידך, אלא אמרו חכמים: אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה" [סנהדרין י"א:; שמחות פרק ח']. ואמרו חז"ל: ולא שמואל הקטן היה זה שעלה שלא ברשות, אלא אדם אחר, ושמואל הקטן הציג את עצמו במקומו כדי שלא לביישו.

מתורתו: שמואל הקטן אומר – "בִּנְפֹל אוֹיִבְךָ אַל תִּשְׂמָח, וּבְכָּשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ. פֶּן יִרְאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו, וְהֵשִׁיב מֵעָלָיו אַפּוֹ" [אבות ד', י"ט].

וכשמת שמואל הקטן תלו מפתחו ופנקסו בארונו, מפני שלא היה לו בן, והיו רבן גמליאל הזקן ורבי אלעזר בן עזריה מספידים אותו ואומרים: על הצדיק הזה נאה לבכות, על זה נאה להתאבל. מלכים מתים ומניחים כתריהם לבניהם, עשירים מתים ומניחים עושר לבניהם; שמואל הקטן נטל כל החמודות שבעולם והלך לו!...

יצירה: דף צביעה, ציור בנושא קידוש החודש [קשור-לא-קשור לעיבור השנה...].

להדגיש: כמובן, המציור בדף איננו שמואל הקטן בשום אופן.